

# BARQAROR TRANSPORTNI REJALASHTIRISH VA TRANSPORT SIYOSATI (*SUSTAINABLE TRANSPORTATION PLANNING AND POLICY*)

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.”

**Sustainable Transportation within the Framework of Green Deal - SPHERE**

Call: ERASMUS-EDU-2023-CBHE-STRAND-2

Project Number: 101128065

## 2-Mavzu: Barqarorlikning ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy o'lchamlari

## Mavzu rejasi:

1. Ekologik barqarorlik va transport ta'siri
2. Ijtimoiy barqarorlik, qo'l yetish va adolat
3. Iqtisodiy samaradorlik va resurslardan foydalanish

## Barqarorlikning uch ustuni

# Ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy o'lchamlar

Barqaror rivojlanish ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy omillar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan kompleks yondashuvdir. Ushbu uch o'lcham birgalikda tabiiy resurslarni muhofaza qilish, jamiyat farovonligini oshirish va uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishni ta'minlaydi. Transport tizimi ushbu uch ustunning barchasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi va ularning uyg'un rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.





## Barqaror rivojlanish falsafasi

Barqaror rivojlanish tushunchasi 1987-yilda BMTning Atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha Brundtland komissiyasi tomonidan e'lon qilingan "Our Common Future" ("Bizning umumiy kelajagimiz") hisobotida ilmiy asoslangan konsepsiya sifatida shakllantirilgan. Mazkur

hisobot bugungi kunda ham global barqaror rivojlanish siyosatining asosiy konseptual asosidir. **Brundtland ta'rif (1987)**

Kelajak avlodlarning o'z ehtiyojlarini qondirish imkoniyatiga zarar yetkazmasdan, hozirgi avlodning talablarini qondirish — barqaror rivojlanishning asosiy tamoyili.

### Uch ustun muvozanati

Iqtisodiyot, atrof-muhit va ijtimoiy farovonlik o'rtasidagi muvozanat — barqarorlikning asosi. Har qaysi ustun alohida yetarli emas; ular birgalikda ishlaydi.

### Cheklangan resurslar muammosi

Yer resurslari cheklanganligi sababli resurslardan samarali foydalanish va aylana iqtisodiyot (Circular Economy) tamoyillarini joriy etish barqaror rivojlanishning muhim yo'nalishlaridan biridir.

1-REJA

# Ekologik barqarorlik va transport ta'siri

## Transport va atmosfera

Transport sektori global energiya bilan bog'liq CO<sub>2</sub> emissiyalarining qariyb 23% ini tashkil etadi (IEA, 2023). Ayniqsa, yirik shaharlarda avtomobil transporti havo ifloslanishi, issiqxona gazlari emissiyasi va shovqin ifloslanishining asosiy manbalaridan biri hisoblanadi. Transport tirbandliklari yoqilg'i sarfini oshirib, ekologik va iqtisodiy yo'qotishlarni kuchaytiradi.

## Asosiy ekologik muammolar

- **Gaz chiqindilari (CO<sub>2</sub>, NO<sub>x</sub> va PM<sub>2.5</sub>)** transportning asosiy ekologik ta'siri bo'lib, iqlim o'zgarishini kuchaytiradi hamda inson salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.
- **Yuqori energiya iste'moli** – transport sektori qazib olinadigan yoqilg'ilarga yuqori darajada qaram bo'lib, bu issiqxona gazlari emissiyasining ortishiga olib keladi.
- **Global isish:** Transport emissiyalari iqlim o'zgarishiga bevosita ta'sir ko'rsatib, ekstremal ob-havo hodisalarini kuchaytiradi.
- **Shovqin va vibratsiya** – transportdan kelib chiqadigan shovqin va vibratsiya shahar aholisining ruhiy hamda jismoniy sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

# Barqaror transport tizimini modernizatsiya qilish

Barqaror transport tizimini modernizatsiya qilish ekologik barqarorlikni ta'minlash, transport samaradorligini oshirish va aholining hayot sifatini yaxshilashning muhim omilidir. Zamonaviy transport siyosati shaxsiy avtomobillarga qaramlikni kamaytirish, jamoat transportini rivojlantirish va past uglerodli texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan.



## Jamoat transporti

Yuqori sifatli avtobus va metro tarmoqlarini rivojlantirish shaxsiy avtomobillardan foydalanishni kamaytiradi, transport tirbandligini qisqartiradi hamda emissiyalarni sezilarli darajada kamaytiradi.



## Velosiped infratuzilmasi

Xavfsiz velosiped yo'llari va mikromobillik infratuzilmasini rivojlantirish sog'lom turmush tarzini rag'batlantiradi, qisqa masofalarda avtomobilidan foydalanishni kamaytiradi hamda shahar muhitini yaxshilaydi.



## Elektr transporti

Elektr avtobuslar, elektromobillar va zamonaviy zaryadlash infratuzilmasi transportning uglerod izini kamaytiradi, havo sifatini yaxshilaydi va energiyadan samaraliroq foydalanishga xizmat qiladi.



## Energiya samaradorligi

Sun'iy intellekt, aqlli transport tizimlari (ITS) va energiya boshqaruvi texnologiyalaridan foydalanish yoqilg'i sarfini optimallashtirish, transport oqimini yaxshilash va emissiyalarni kamaytirishga xizmat qiladi.

2-REJA

## Ijtimoiy barqarorlik va adolat

Ijtimoiy barqarorlik transport xizmatlaridan barcha fuqarolarning teng, xavfsiz va qulay foydalanishini ta'minlashga qaratilgan. Barqaror transport tizimi yosh, keksalar, nogironligi bo'lgan shaxslar hamda kam ta'minlangan aholining harakatlanish ehtiyojlarini hisobga olishi zarur.

### Teng imkoniyat

Barqaror transport barcha aholi qatlamlari uchun teng va qulay harakatlanish imkoniyatini yaratadi. Transport xizmatlarining hamma uchun ochiqligi ijtimoiy tenglikni ta'minlashning muhim omilidir.

### Toza va xavfsiz muhit

Emissiyalarni kamaytirish va yo'l harakati xavfsizligini oshirish aholining salomatligi hamda hayot sifatini yaxshilaydi.

### Transportdan foydalanish imkoniyati

Nogironligi bo'lgan shaxslar, keksalar va bolalar uchun transport infratuzilmasini moslashtirish barqaror transportning asosiy tamoyillaridan biridir.

### Sifatli jamoat transporti

Arzon va ishonchli jamoat transporti ta'lim, sog'liqni saqlash va ish o'rinlariga teng kirish imkoniyatini ta'minlaydi.



# Ijtimoiy farovonlik va ta'lim

## Ta'lim - barqarorlik poydevori

Barqaror transport tizimini rivojlantirish uchun aholining transport madaniyatini va ekologik savodxonligini oshirish muhimdir. Ta'lim orqali yo'l harakati xavfsizligi, jamoat transportidan samarali foydalanish va ekologik transport vositalarini qo'llab-quvvatlash ko'nikmalari shakllantiriladi.

- Transport va ekologiya bo'yicha ta'lim dasturlari.
- Yo'l harakati xavfsizligi madaniyatini rivojlantirish.
- Jamoat transportidan oqilona foydalanishni targ'ib qilish.

## Transportda teng imkoniyat va adolat

Barqaror transport tizimi barcha fuqarolar, jumladan nogironligi bo'lgan shaxslar, keksalar, bolalar va kam ta'minlangan aholi uchun xavfsiz, qulay va arzon transport xizmatlarini ta'minlashi kerak. Bu ijtimoiy barqarorlikning muhim shartidir.

- Inkluziv transport infratuzilmasi.
- Hamyonbop jamoat transporti.
- Xavfsiz piyodalar va velosiped yo'llari.
- Transport xizmatlaridan teng foydalanish.

3-REJA

## Iqtisodiy samaradorlik va resurslardan foydalanish

Transport sohasida iqtisodiy samaradorlik resurslardan oqilona foydalanish, ekspluatatsiya xarajatlarini kamaytirish va logistika samaradorligini oshirish orqali ta'minlanadi. Barqaror transport tizimiga investitsiya kiritish uzoq muddatda iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni kuchaytiradi.

1

### Resurslardan samarali foydalanish

Transport infratuzilmasi, yoqilg'i va energiya resurslaridan oqilona foydalanish ekspluatatsiya xarajatlarini kamaytiradi hamda transport tizimining barqarorligini oshiradi.

30%

Yoqilg'i tejalishi

ITS va samarali transport boshqaruvi yoqilg'i sarfini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin.

2

### Yashil investitsiyalar

Elektr transporti, temir yo'l va aqlli transport tizimlariga yo'naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy samaradorlikni oshiradi hamda transport infratuzilmasini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

12M

Yangi ish o'rni

Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO) ma'lumotiga ko'ra, yashil iqtisodiyotga o'tish natijasida millionlab yangi ish o'rinlari yaratilishi kutilmoqda.

3

### Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash

Soliq imtiyozlari, subsidiyalar va grantlar ekologik toza transport vositalari hamda zamonaviy logistika texnologiyalarini joriy etishni rag'batlantiradi.

2050

Net Zero

Ko'plab davlatlar va kompaniyalar 2050-yilgacha karbon neytralligiga erishishni maqsad qilgan.

# Transportda yashil texnologiyalar va energiya samaradorligi



## Qayta tiklanadigan energiya

Elektr transportini quyosh va shamol energiyasi asosida ishlab chiqarilgan elektr energiyasi bilan ta'minlash karbon emissiyalarini kamaytiradi hamda energiya mustaqilligini kuchaytiradi. O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya quvvatlarini kengaytirish transportni elektrlashtirish uchun muhim asos yaratmoqda.

## Elektr transport infratuzilmasi

Elektr avtobuslar, elektromobillar va zamonaviy zaryadlash stansiyalarini rivojlantirish ekologik toza transport tizimini shakllantirishning muhim yo'nalishidir.

### ☀️ Quyosh energiyasi

Transport infratuzilmasida quyosh panellari elektr zaryadlash stansiyalarini energiya bilan ta'minlash imkonini beradi.

### 💨 Shamol energiyasi

Shamol elektr stansiyalarida ishlab chiqarilgan energiya elektr transport vositalarini quvvatlantirishda qo'llanilishi mumkin.

### ⚡ Zaryadlash infratuzilmasi

Tezkor zaryadlash stansiyalarini rivojlantirish elektr transportdan keng foydalanishning asosiy shartidir.



## Barqarorlik – tanlov emas, majburiyatdir

Barqaror transport tizimini shakllantirish davlat siyosati, zamonaviy texnologiyalar va har bir fuqaroning mas'uliyatli tanloviga bog'liq. Transportda ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlik tamoyillarini qo'llash kelajak avlodlar uchun xavfsiz va yashashga qulay muhit yaratadi.

### Resurslardan oqilona foydalanish

Energiya, yoqilg'i va transport infratuzilmasidan samarali foydalanish iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta'minlaydi.

### Ekologik transport

Emissiyalarni kamaytirish, jamoat transportini rivojlantirish va elektr transportidan foydalanish atrof-muhitni muhofaza qilishga xizmat qiladi.

### Kelajak uchun investitsiya

Barqaror transportga bugun kiritilgan investitsiyalar ertangi iqtisodiy o'sish, xavfsizlik va hayot sifatining asosini yaratadi.

# E'tiboringiz uchun rahmat!

